

"A DEJSTVA OSTAJAJO"

SLAVKO KREMENŠEK

Oddelek za etnologijo filozofske fakultete v Ljubljani in katedra za etnologijo univerze v Lodzu prirejata od leta 1988 vsako leto, izmenoma v Sloveniji in na Poljskem, strokovna srečanja z naslovom Etnološka stičišča.(1) Mimo siceršnjih etnoloških tem je bil na omenjenih srečanjih redno na sporedu ciklus predavanj o preučevanjih s področja urbane etnologije in delavske kulture. Na tretjem posvetu, ki je bil v svojem prvem delu 10. in 11. septembra 1990 v Mariboru, smo razpravo o omenjeni tematiki še razširili. Skupaj s Pokrajinskim muzejem v Mariboru in ob gmotni pomoči mariborskih oblastvenih struktur smo mimo poljskih gostov in slovenskih etnologov, ki se v večji ali manjši meri ukvarjajo z urbano problematiko in vprašanji kulturne podobe industrijskega delavstva, uspeli na posvetovanje pritegniti še zastopnike nekaterih drugih strok, ki se prav tako posvečajo urbanim temam. Poleg tega so se posvetovanja v Mariboru udeležili posamezni etnologi iz Hrvaške, Srbije, Češke, Avstrije in Sovjetske zveze, ki so v poročilu o stanju, problemih in perspektivah etnološkega preučevanja industrijskih naselij in mest v svojih deželah prispevali svoj delež k podobi tovrstnega prizadevanja v navečjem delu srednje in tudi vzhodne Evrope.

Gradivo mariborskega dela posvetovanja je bilo objavljeno v Časopisu za zgodovino in narodopisje.(2) O stanju, problemih in perspektivah etnološkega preučevanja industrijskih naselij in mest smo poročali: za Poljsko Bronislawa Kopczynska-Jaworska, za Srbijo Nikola Pavković, za Hrvaško Maja Povržanović, za Avstrijo Wolfgang Slapansky, za Sovjetsko zvezo Oksana R. Budina, za Zvezno republiko Nemčijo, Nemško demokratično republiko in Švico Borut Brumen. Jan Pargač je na češkem primeru odpiral vprašanje, kaj se dogaja s tradicionalno kulturo podeželja pod vplivom industrializacije, širjenja mestne kulture, tehnizacije in urbanizacije. O stanju, problemih in perspektivah etnološkega preučevanja industrijskih naselij in mest na slovenskem je govoril podpisani.

Omenjeni in drugi prispevki, objavljeni v ČZN, so zavoljo prostorskih zadreg ostali v največjem delu brez opomb, se pravi brez potrebnih navedb virov in literature. Ob prikazu stanja na Slovenskem sta poleg tega izostala še bibliografska pregleda Maje Godina in Mojce Račič, ki pomenita neogibno dopolnilo tega, kar je bilo za slovensko etnologijo rečeno na posvetovanju v Mariboru. Njuna objava je, kot kaže, nujna tudi zato, ker so se ob spremenjenih družbenopolitičnih razmerah med nekaterimi slovenskimi etnologi pojavile v zvezi z urbano problematiko in preučevanjem kulture delavstva določene teze, ki jih bo treba preveriti. V imenu znanstvene resnice pač. Tukaj objavljeni bibliografiji bosta pri tem najboljše in tako rekoč neoporečno pomagalo.

Med referenti mariborskega posvetovanja je bil tudi Damjan J. Ovsec. V prispevku z naslovom O preučevanju ljubljanskega meščanstva in aplikaciji raziskav je želel podati "jedrnato podobo rezultatov", ki so povezani z njegovim "osebnim preučevanjem Ljubljane in njenih ljudi iz 19. in 20. stoletja". Pri tem je genezo svoje raziskovalne dejavnosti na kratko skiciral takole: "Leta 1973 sem na oddelku za etnologijo diplomiral z raziskovalno vajo Oris družabnega življenja v Ljubljani od začetka 20. stoletja do druge svetovne vojne; namenoma sem zapisal 'vajo', ker takrat za kaj večjega ni bilo ne možnosti, ne denarja, ne sodelavcev, niti usmeritve na katedri, ki bi podpirala raziskavo npr. višjih plasti ljubljanskega meščanstva". Za "tedanje čase" pravi Ovsec, da so bili takšnim raziskavam "nenaklonjeni, v znanosti je bilo toliko politike kot v politiki, te razmere pa se v bistvu še vedno niso spremenile. Naklonjenosti je sicer več, vendar v 'ozračju' ne vidim ne pravega razumevanja ne prave širine, ki bi bila potrebna za sproščen odnos do preučevanja meščanstva in meščanskih vrednot". In dalje: "Z meščanstvom sem se ukvarjal v letih, ko so bile centralne sile univerze usmerjene v raziskave "proletarskega" in "kmečkega", kar je bilo konec koncev tudi vodilo dnevne politike. Vsekakor slaba stimulacija za mladega raziskovalca. "A dejstva ostajajo". In še: "preučevanje meščanstva in njegovih vrednot je kajpak zadelo v kolektivistični obrazec proletarsko-komunistične vizije življenja in njegovih pojavov."

Damjanu J. Ovsu se kajpak opravičujem, da sem si enega od navedenih stavkov sposodil za naslov pričujočim vrsticam. Bil mi je všeč. Všeč do te mere, da kolega Ovsca lepo prosim, da ob prvi možni priliki postreže z dejstvi, ki bodo utemeljila navedene trditve. Iz mojega zornega kota so namreč - pač za sedaj - brez podlage. Podtikanja, ki so jih navedeni stavki polni, namreč niso "dejstva", ki "ostajajo". Prepričan sem, da bosta tukaj natisnjeni bibliografiji pri uresničevanju moje prošnje Damjanu J. Ovsu v veliko pomoč.

Bibliografiji Maje Godina in Mojce Račič bosta nedvomno koristni še pri razčiščevanju nekaterih drugih trditev, ki so naziranju D.J. Ovsca blizu, in bi se prav tako kazalo o njih javno pogovoriti, saj so bile javno izrečene. V mislih imam prispevek Daše Hribar "Slovenci so drugačni, nekaj drugega je v njih", ki je bil prebran na Vzprednicah slovenske in hrvaške etnologije marca 1991 v Lendavi.(4)

Kolegica Daša Hribar pravi: "Zdi se, da je v tradiciji slovenske etnologije vseskozi prisotna težnja po konceptualnem zoževanju slovenskega etnosa... V predvojni tradiciji (Ložar itd.) je bil slovenski etnos zožen na kmetijstvo... Po vojni pa smo kmalu prišli pod vpliv marksistične teorije etnosa in osnovno izhodišče je postala delavska kultura". Hribarjeva na tej podlagi zaključuje: "Slovenska etnologija ima danes tako številne nadvse kvalitetne raziskave, v katerih nam etnično identiteto predstavlja skozi tradicionalne elemente ljudske kulture (večina raziskav je regionalno določenih), hkrati pa tudi številne študije, ki natančno predstavljajo delavski način življenja in kulturo v različnih obdobjih in predelih Slovenije". Kar manjka, so raziskave "meščanskega načina življenja in življenja slovenskih plemičev, ki so ne le izražali, temveč v marsičem tudi utrjevali slovensko identiteto,

a o njihovem življenju slovenska etnologija danes le malo ve". Ker so dandanes "nekateri razredne in politične bariere, ki so vsaj deloma vplivale tudi na etnologijo (hkrati pa je etnologija sama sodelovala pri botrovanju nekaterih ideoloških obrazcev), izgubile moč", je po mnenju Hribarjeve "nastopilo obdobje, ko se etnologija lahko spozna z narodno identiteto in načinom življenja prav vseh Slovencev, tudi tistih, ki jih je doslej puščala ob strani..." (pri čemer je mišljena slovenska politična emigracija iz leta 1945 in kasnejših let).

Podobno kot pri trditvah Damjana J. Ovseca se mi tudi pri branju navedenih mest iz prispevka Daše Hribar pojavlja želja, da bi kaj več zvedel zlasti o "številnih študijah, ki natančno predstavljajo delavski način življenja in kulturo v različnih obdobjih in predelih Slovenije". Čeprav v pričujočih bibliografijah kako tovrstno delo manjka, ker v njem ne gre za obravnavo delavcev iz industrijskih naselij in mest, je navedena trditev, po mojem mnenju, več kot pretirana. Menim, da nam je lahko le žal, ker trditev Hribarjeve ne ustreza resnici. Zelo rad pa bi bil tudi konkretnije seznanjen z "nekaterimi razrednimi... barijerami", ki so se po drugi svetovni vojni v tematskem pogledu vsiljevale slovenskim etnologom. Klub temu, da sta nam s trditvijo postregla tako Ovsec kot Hribarjeva, prostodušno izjavljam, da sem o tem povsem nepoučen. Bil sem prepričan, da smo potencialne in dejanske bariere, ki so bile v preteklosti v naši vedi veljavne, le rušili. Sicer pa, kazalo bi se pogovoriti... Na podlagi dokazanih dejstev, seveda.

OPOMBE

1 Etnološka stičišča 1 (Zbiezności etnologiczne 1, Ethnological contacts 1), Razprave FF, Ljubljana-Portorož 1988;

The Methods and Research Problems of the Anthropology of the City and the Village, Lodz 1989;

Etnološka stičišča 3 (Zbiezności etnologiczne 3, Ethnological contacts 3), Razprave FF, Moravske toplice 1990.

2 Časopis za zgodovino in narodopisje, 62 (n.v.27), 1991, št.1, str.3-158.

3 Damjan J. Ovsec, O preučevanju ljubljanskega meščanstva in aplikaciji raziskav, ČZN, 62 (n.v.27), 1991, št.1, str.119-123.

4 Daša Hribar, "Slovenci so drugačni, nekaj drugega je v njih", Vzporednice slovenske in hrvaške etnologije 7, Ljubljana 1991, str.9-15.